Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 8, Sayı: 53, Ağustos 2021, s. 82-96

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.52255>

Dr. Öğr. Üyesi Emre ŞEN

Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim

Dalı, sen_emre@msn.com, ORCID: 0000-0001-5016-6461

Ayşe ÇIVKIN

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim

Dalı, cvkn.ayse@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/000-0002-2073-6520>

21. YÜZYIL'DA ÇAĞDAŞ SANATTA METAFORUN ETKİLERİ

Özet

Çağdaş sanat günümüz sanat anlayışını da kapsayan sanat zemini 1960'lı yıllarda ortaya çıkan sanat anlayışından alır. 1960'larda farklı görünümlemlerle görünen sanat teknolojinin hızla gelişmesiyle ve günümüzde izleyicilerin karşısına farklı şekillerde çıkarak enerji harcayan bir dinamiğe dönüşmüştür. Çağdaş sanat estetiksel anlamda değişiklik gözeterek yönelim açılımının aktif olduğu bir süreç yaşamaktadır. Çağdaş sanat kavramsal, deneysel ve geleneksel sanatın karşısındaki eleştirel ve yenilikçi tutumu ile birçok sanat formunu kendi başlığı altında toplamaktadır. Metafor, çağdaş sanatla birlikte bir strateji olarak da sanatçı çalışmaları içerisinde belirlemektedir. Bir şeyi, başka bir şeyle açıklama yolu olan metafor da varlıkların eş oluşları ve farklılıkları metaforu ortaya çıkaran ve üreten iki yapı arasındaki uzak bağlantıdadır. Bu kapsamda fikirler ve imgelerin bir araya gelmesiyle metafor, daha zengin bir konu kaynağı sunar. Bir disiplinden ötekine bir resim veya fikir olarak kavramları tanımlamak çok üretken metaforlar yaratabilir. Kavramlar metaforik düşüncede nesneler arasında bağlantısı olmayan şeyleri bir araya toplayarak yeni anlamlar oluşmasına neden olmuştur. Bu amaç ve önem doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden literatür taraması kullanılarak aktarılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çağdaş Sanat, Metafor, Çağdaş Sanat Akımları, Çağdaş Sanatçılar

THE EFFECTS OF METAPHOR IN CONTEMPORARY ART IN THE 21ST CENTURY

Abstract

Contemporary art, which also encompasses today's understanding of art, takes its artistic basis from the understanding of art that emerged in the 1960s. Art, which appeared with different appearances in the 1960s, has turned into an energy-consuming dynamic with the rapid development of technology, and today it appears before the audience in different ways. Contemporary art is experiencing a process in which orientation expansion is active, taking into account the changes in aesthetic sense. Contemporary art gathers many art forms under its own title with its critical and innovative attitude towards conceptual, experimental and traditional art. Metaphor appears as a strategy in artist works together with contemporary art. Metaphor, which is a way of explaining one thing with something else, is also in the distant connection between the similarities and differences of the two structures, the entities that produce and produce the metaphor. In this context, metaphor brings together ideas and images and offers a richer source of subject matter. Defining concepts by taking pictures or ideas from one discipline to another can create very fruitful metaphors. Concepts have led to new meanings by bringing together things that have no connection between objects in metaphorical thought. In line with this purpose and importance, it has been transferred using literature review, which is one of the qualitative research methods.

Keywords: Contemporary Art, Metaphor, Contemporary Art Movements, Contemporary Artists

GİRİŞ

Bu çalışmada 21. Yüzyıl çağdaş sanatının metaforlarla olan etkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın yapılma amacında çağdaş sanatın günümüze uyarladığı akımları ile metaforlar kullanarak sanatsal çalışmalarda bu etkinin üretilen çalışmalardaki mantalitesini metoforik anlatımların oluşmasıyla sanat yapıtlarının ne şekillerde ve hangi tarzlarda oluşturulduğu incelenmiştir.

Güncel sanat olarak da adlandırdığımız çağdaş sanat çok çeşitli çalışma tarzlarına uygun olmuştur. Gelişime bağlı olarak sanatçının içerisinde bulunduğu zamana, konuma, kültüre ve yaşadıklarına göre farklı biçimlere dönüşerek kendi tarzına ulaşması ve düşünsel bir ifade şekli seçilmiştir (Bulut, 2018, s. 69). 21. Yüzyılda çağdaş sanat daha çok deneysel gerçekleştirilirken ve malzemelerle oluşturulan bir dönem olmuştur. Güncel sanatın içerisinde sanatçı kavramlar yerine malzemeler düşünülmektedir. Böylece güncel sanat içerisinde boyanın ve desenin yanı sıra fotoğraf, dijital çalışmalar, videolar, da yer almıştır. Güncel sanat 20. Yüzyılda sanatın ticari bir meta olarak görülmesine karşı çıkmışlardır. Sanatın belirleyici kılınan galeri ve müze gibi yerlerden çıkarak hedef kitlesinin genişlemesini ve her yerde yapılabileceğini hedeflemişleridir (Bulut, 2018, s.70).

Çağdaş sanatla ilgilenen sanatçılar nesneler ve imgeler üzerinde ortak bir bağ kurmuşlardır. Görsel kültür ve kişisel değişikliklerle yeni bir bakış açısını meydana getirmiştir. Hazır nesnelerle çalışma yapan sanatçılar farklı ortamlar belirleyip yerleştirmeler oluşturarak özgün ve

yeni bir çalışmayı sergileyerek izleyiciye sunmuşlardır. Video art, yerleştirme, performans sanatı tuval veya üç boyutlu kullanılabilir malzemeler çalışmalarda metinsel ve görsel olarak yeniden ele alınıp sanat yapıtlarındaki gerçeğin algılanış şeklini sorgulamışlardır (Çevik ve Bingöl, 2019, s.80).

Gelişen ve değişen teknoloji ile birlikte güncel eserler ortaya koyan çağdaş sanatçılar birçok çağdaş sanat akımlarından etkilenecek izleyiciye düşünme ortamları sunarak yeni fikirler vermektedirler. Çağdaş sanatın uyarladığı bazı akımlar ise şunlardır; kavramsal sanat, enstalasyon (yerleştirme) sanatı, performans sanatı, Arte Povera (yoksul sanat), video sanatı, land art (arazi sanatı), dijital sanat gibi güncel olan akımlar 21. Yüzyılda sıkça rastladığımız akımlardır. Nesnenin, kavramın ve düşünce kavramının içerisinde bulunduğu çağdaş sanatta soyutlamanın ve kullanılan metaforların büyük etken olduklarını görebiliriz. Bu çalışmada çağdaş sanatın metaforlar üzerinden ne tarz anlatımlar ortaya koyduğunu inceleyerek aktarmaya çalışılmıştır.

1. Çağdaş Sanat

Günümüz sanatını da yansıtmakta olan çağdaş sanat temellerini 1960'larda ortaya çıkarmıştır. 1960'larda farklı görünümde yansıyan çağdaş sanat, teknolojinin hızla gelişmesiyle artık farklı boyutlarda toplumun karşısına, düşündürücü ve şaşırtıcı şekillerde devinim halinde bir alana dönüşmüştür (Bulut, 2014, s.119).

Güncel sanat olarak da bilinen çağdaş sanat bakış açılarını değiştirerek ve objelerin dışına çıkarak daha işlevsel alanlara yönelmiştir. Sanat daha yalın bir anlam oluştururken daha da işlevsel olmaya başlamıştır. Deneyim kazanan ve sanatın bütünsel anlamdaki içeriği sanatçı tarafından ortaya koyulurken gelişime açık ve zaman içerisinde izleyicilerin katılımlarıyla da ortaya çıkmıştır. Sanatçılar izleyicinin önlerine iki boyutlu çalışmalar koymakla kısıtlı kalmayıp çalışmaların genel anlamda görünmesini ve farklı mekanlar oluşturarak izleyicilerle çalışmalarını buluşturup bütün bir konsept yaratmışlardır (Bulut, 2014, s.123).

Karkın (2016, s.53)' e göre;

“ Çağdaş sanatın Pollock'la geldiği noktada başlayan farklı mekân algısı, estetik için sarsıntılı bir deneyim sürecinde başlamasıdır. Artık estetiksel yüklemelerin şapeller, kubbeler, tuvaler, tapınaklar ve müzelerin dışına taşması gerektiği çağdaş sanatın tartışılan siyasallarıdır. Müze dışı sergileme mekanlarına, hangarlar, kamusal alanlar, alışveriş merkezleri ve bütün fabrika depoları örnek verilebilir. Çağdaş sanat siyaseti sanat olmayanın estetize edilmesiyle ilgili bir özerkleşme sürecinin yaşanmaya başlamasıyla ilgilidir.”

Çağdaş sanat estetiksel anlamda değişiklik gözeterek yönelim açılımının aktif olduğu bir süreç yaşamaktadır. Bu sürecin içerisinde estetik kaygının kuramsal ve ilkesel yönleri sorun haline gelmeye başlamıştır. Kapitalizm çağdaş sanatı tüm yönleriyle etkileyip, estetik üretimle gerek kültürel mantık gerekse meta üretimleri eşit hale getirmiştir (Karkın, 2016, s.17).

Çağdaş sanat sanatçıların daha önceki yıllarda onu çevreleyen tüm geleneklerden ayrılarak estetik ve malzeme açısından özgürleştiği görülmüştür. Günümüzde sistemin oluşturduğu süreç içerisinde satış yapıldığı taktirde bu tarz sanat anlayışlarının daha çok benimsetildiği ön görülmüştür. Sanat piyasasının ön gördüğü sanat eserleri sanatçıların görüşlerini arka planda

birakarak sanat piyasasını da satılır hale gelmiştir. Geçmişten bugüne çağdaş sanatçılar hazır nesne kullanımları ve nesnelere kendi düşüncelerini yükleyerek yeni bir anlatım kazandırılmıştır. Bu açıdan bakıldığında sanatçıların birçoğunun kullandıkları nesneleri sıradanlaştırarak kendi düşünce ve fikir tarzlarına değer verdikleri söylenmiştir (Durmaz, 2018, s.80).

1960'larda çağdaş sanat akımları içerisinde kavramsal sanat müze ve galerilerin dayattıkları sanatsal anlamdaki eş türdeki kategorilere tepki olarak doğmuştur. Müze ve galerilerin seyirciye açık bir şekilde "bu sanattır" ifadeleriyle açıklamada bulunmuşlardır. Kavramsal sanat bunun üzerine tepki göstererek sanat nedir? Sorusunu sormuştur. Aynı zamanda kavramsal sanat bir takım meta anlayışıyla görülen sanat eserlerine karşı çıkmıştır. Kavramsal sanat genellikle metinlere ve bildirimlere yer vermiştir (Farthing, 2012, s.500-501). Kavramsal sanat biçimi arka planda bırakarak ön plana çıkmasının sağlanabileceği şekilde yeni birleşim özellikler meydana getirmiştir. Oluşturulan birleşimlerde yeni anlatılar ortaya koymuştur. Kavramsal sanatın oluşturduğu bu hareketlerle her malzemede ve biçimde kendisini gösterdiği ön görülmüştür. Kavramsal sanatın geniş bir biçimde öyküsüne bakıldığında Arazi Sanatı, Arte Povera, Performans sanatı gibi örnekler de içerisinde yer almıştır (Oskay, 2018, s.805).

Güncel sanat eserleri ortaya koyan sanatçılar, yaptıkları çalışmaların günümüze yönelik kurgularını gerçekleştirirken zamanın daha ilerisine aktarmak gibi bir amaçta bulunmamışlardır. Günümüz sanatçıları başlangıçta düşünceyi kesin olarak ön plana almışlardır. Çağdaş sanatın içerisinde yer alan kavramsal sanat anlayışının geri planına bakıldığında bir kurgunun olduğu görülmüştür. Kavramsal sanat bağlamında çalışan sanatçıların amaçları estetik değerlerden uzakta fikir yöntemiyle düşünmeye ve düşündürmeye yönelik olmuştur (Bulut, 2018, s.72).

1960'ların sonlarına doğru Enstalasyon sanat terimi ortaya çıkmıştır (Farthing, 2012, s.504). Enstalasyon sanatı genel itibarıyla sınırları olmayan bir sanat dalı olmuştur. Deneyisel bir nitelik taşıyan ve bunun yanı sıra diğer disiplinlerin bir sorununu ele alarak konunun tüm yönlerini araştırmaya yönelmiştir. Enstalasyon sanatçıları farklı bilim alanlarında ve teknoloji alanındaki uzmanlıklarıyla ortaklık yapma imkanı sağlamışlardır. Enstalasyon sanatı tek bir sınırın ötesinde kendine daha geniş alanlar oluşturarak ve etkileşimde bulunarak eş zamanlı alanlarda görülmüştür (Süzen, 2010, s.148).

Çağdaş sanat akımları içerisinde yer alan sanatın bir tanesi de performans sanatıdır. Performans sanatı temelini 20. Yüzyılda ortaya koymuştur. Buna öncülük eden Dadaist, Fütürist, ve Sürrealist sanatçıların sahnelediği bazı gösterimlere dayanarak ve karşılıklı etkileşimde bulunarak sanatçının ve izleyicinin arasındaki sınırı yok etmeye çalışan kavramlardan yararlanmıştır. 1960'larda performans sanatı sanatçıları vücutlarını kullanarak sanat çalışmalarını tanımlamak böyle bir yöntem kullanmışlardır. Sanatçılar müzikten, danstan yararlanarak farklı mekanlarda sanat çalışmalarını tekrar edebilmişlerdir. 1960'ların sonlarında performans sanatı benimsenmiş ve izleyicisi çoğalmıştır. 1970'lerde ise performans sanatı yapan sanatçılar bedeni, vücut temsili sorununa göndermelerde bulunmak için kullanmışlardır (Farthing, 2012, s. 512-513).

Performans sanatı anlık bir gösterim olmasıyla belirli süreler içerisinde gerçekleştirilen teknolojinin yardımıyla kayıt altına alınarak izleyicinin hafızasında çarpıcı izler bırakmıştır. Performans sanatı alışılmadık ve aykırı gösterimlerde sergileyebilmiştir. Bu sebeple bazen toplum tarafından rahatsız edici olabilmektedir. Mekanın dışında sanatçı anlatımına uygun kendi

belirlediği bir mekanda da çalışmalarını gerçekleştirebilmiştir. Metin ve kurgulardan da yararlanarak izleyiciye direkt olarak doğaçlama geliştirdikleri üslup ve tarzlarıyla gösterimlerini ulaştırmışlardır. Kuralları hiçe sayarak dikkat çekmek istedikleri noktayı çeşitli materyallerle ve konu bakımından ele alarak özgürlüklerini sınırlarının dışına çıkartmıştır (Karabaş ve İşleyen, 2016, s.369).

Bütünsel olarak yoksul sanat akımına baktığımızda sanatçı malzemelerinin tüketilmiş atıklardan yararlanarak ve doğada var olan nesneleri kullanarak çalışmalar yaptıkları görülmüştür. Arte Povera (Yoksul Sanat) ilgilenen sanatçıların diğer sanat anlayışlarından farklı olarak çalışmanın düşünce yönü fiziksel anlamdaki farklı özellikleri ve değişkenlikleriyle de ilgilenmişlerdir. Yapmış oldukları sanatsal düşüncelerde kültür ve ideolojinin birleşmesiyle her anlamda da atık nesneleri tasarlayarak çalışmalarında kullandıkları izlenmiştir. Kurguladıkları bu mantıkla sanat eğitiminde etkili bir anlam oluşturulduğu düşünülmüştür (İrgin, 2017, s.1509-1510).

Yine 1960'larda ortaya çıkan video sanatı teknolojinin portatif video ortamları oluşturularak kaydedilen görüntünün hızlı ve anlık bir şekilde oynatma olanağının oluşu video sanatının doğmasına neden olmuştur. Video sanatı filmin icat edilmesiyle Salvador Dali, Andy Warhol ve Joseph Beuys gibi sanatçıların ilgisini çekmiştir. Video sanatta kısıtlamanın olmayışı sebebiyle de istenilen metrajlarda aktörsüz, sessiz ve kurgusuz çekimler yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar Enstalasyon sanatının da bir parçası haline gelmiştir. Daha az maliyetlerle ve kolaylıkla iş üretme alanlarında ustalık kazandırılan video teknolojisi sanatçılar tarafından önemli hale gelmiştir. Sanatçılar video sanatının yaygınlaşmasıyla gösterim şekillerinde çoklu ekran sistemleri kurarak projeksiyon kullanmaya başlamışlardır (Farthing, 2012, s.528-529).

Bir başka akımlardan birisi ise Toprak Sanatı olarak da bilinen Land Art (Arazi Sanatı) uygulanış biçiminden ve sergileme yönteminden farklılıklar göstermiştir. Yeni malzeme, disiplin ve konum arayışında olan sanatsal faaliyetlerden birisi olarak doğmuştur. Arazi sanatı sanatçıları seçtikleri arazileri çevrenin de sunduğu imkanı araştırarak çalışmalarında doğanın temsilini yapmak yerine direkt olarak doğayı kullanmışlardır (Farthing, 2012, s.532-533). Kırsal alanlarda bir deneme olarak da algılanan arazi sanatı çalışmalarının modernist ya da geleneksel olarak değerlendirmek yalın kalmıştır. Ayrıca plastik sanatlara yeni bir bakış açısıyla değerlendirmeler getirerek izleyiciyi alışılmışın dışında etkiler gösterten arazi sanatı sanatçıları özgürlükçü ruhlarıyla doğadaki sonsuz arazilerde çalışmalarını sergilemişlerdir (Yağmur, 2016, s.1979).

1980'li yıllarda dijital sanat terimi yaygınlaşmıştır. Bilgisayar mühendisleri tarafından bir çizim programının kullanılmasıyla türetilmiştir. Dijital sanat, dijital ortamlarda hazırlanmış videolar ve bilgisayar animasyonlarını da kapsamıştır. Genel olarak bilgisayar ve internet ortamlarında geliştirilmiş sanat çalışmalarına itafen kullanılmıştır. Sanatçılar bu gelişen teknolojinin ucuzlaması ve kolaylaşmasıyla bu teknoloji ortamından fazlasıyla yararlanmaya başlamışlardır (Farthing, 2012, s.548). Dijital sanat ortamı sınırları belli olamayan bir ortam olarak göz önünde bulundurulmuştur. Sanatçılar kurgularını yaparak içerisini bilgilerle doldurmuşlardır. Dijital ortamlar aslında sanal ortamlar olmuştur. Herhangi bir fiziki yapıları bulunmamaktadır. Ancak fiziksel bir yapıya dönüştürmek için alete ihtiyaç duyulmuştur. Sanatçılar teknolojinin oluşturduğu bu dijital ortamı sanat çalışmalarıyla birleştirmişler ve ortaya koydukları çalışmaları duyurulmasını sağlayıp savunmuşlardır. Dijital ortamlarda sanatçılar görünebilirliği sağlamak için monitörlerden ya da projeksiyonlardan yararlanmışlardır (Akdoğan, 2015, s.45).

2. Metafor

Metafor teriminin temeli Yunanca “metaphora” kelimesidir ve “aktarma” anlamına gelmiştir. Metafor kökeninde anlamın bir simgeden başka bir simgeye aktarımı olmuştur. Türkçe karşılığı olarak “mecaz” şeklinde ifade edilen metafor kelimenin gerçek anlamı dışında benzetme yoluyla başka bir anlamda kullanabilmesinden meydana gelmiştir. Metafor kelimesine karşılık olarak “mecaz” dışında benzetme, eğretilme, iğretilme, istiare ve deyim aktarması kelimelerinde kullanılmıştır (Altıntaş ve Kılıç, 2016, s.189).

“Lakoff ve Johnson kavramsal metafor (metaforik kavram, bilişsel metafor) ile dilsel metaforu (metaforik ifade) birbirinden ayırmıştır. Kavramsal metaforlar soyut fikirlerdir. Mesela “Vakit nakittir” bir kavramsal metafordur; yani insanlar zamanı para ile birlikte kavramlaştırmıştır. Bu tip metaforlar dünyayı kavrayış şekli ile ilgilidir. Dilsel metaforlar ise bu soyut fikirleri gerçekleştiren, hayata geçiren, dildeki ifadelerdir. Mesela “Vaktini iyi harcamalısın” sözü, “Vakit nakittir” kavramsal metaforunun dildeki bir örneğidir; bir dilsel metafordur. Bir başka deyişle dildeki metaforik ifadeler, metaforik kavramların yüzeydeki bildirimleridir” (Akin, 2018, s.479).

Metafor tüm çağdaş sanatçılar bakımından önemli olmuştur. Dışavurumcu ve Postmodernist akımlarda daha belirgin, biçimlerde ve gerçekçi anlamda daha az belirgin nitelikler taşımıştır. Postmodernist anlayışla ilgi gören metafor kavramı diğer göstergelerin metaforik bir anlam içerdiğini Dünya'nın da metaforlar üzerinden algılanıp açıklandığı öne sürülmüştür. Metafor yaratabilmek için bir şeylerin özelliğini başka şeylere yükleyebilmek gerekmiştir. Genel anlamda baktığımız tüm görüntüler birer metafor halinde gözükmemektedir olgusu oluşmuştur (Çınar, 2019, s.45). Çağdaş sanatta sıkça rastladığımız metafor, kavramsal sanatında bir dili haline gelmiştir. Modernizmde de estetik açıdan metaforlardan söz edebiliriz. Ancak çağdaş sanatta kavramlar nedeni ile nesnenin kendisi metafor haline getirilmiştir (Çınar, 2019, s.47).

Yapıtlarında metafor kullanan çağdaş sanatçılar modern sanatçıların kullandıkları metaforlardan ayrı tutulmuştur. Çağdaş sanatçılar kendilerini sınırlamamışlardır. Soyut formlar ve çalışmaların üretim süreçlerinde kendilerini sınırlamayı estetik anlayışlarından önce farklı kaygılar peşine düşmüşlerdir. Modern sanatçılar arasında yer alan Picasso, hazır nesneler kullanarak estetik algıyı ön plana taşıyıp metaforlar kurgulamış yani kullandığı hazır nesneyi plastik bakımından göz önünde bulundurmıştır. Çağdaş sanatçılarda olay tam tersi bir duruma gelmiştir. Estetik algıyı geride bırakarak vermek istedikleri mesaja ulaşmışlardır. Hazır nesneler kullanan sanatçı Duchamp'tan ilham almışlardır. Ancak çağdaş sanatçıların kullandıkları hazır nesneler Duchamp ve Picasso'nun kullanım şekillerinden daha farklı amaçlar oluşturmuştur. “Kimlik, aidiyet, çok kültürlük, imge, cinsiyet, feminizm, tarih, mit, süreç ve bellek” gibi birçok devinimsel konuyu ele almışlar ve toplumsal meselelere de değinmişlerdir. Hem toplumsal hem kültürel konulara değinip malzemelerdeki ve sanatsal form bağlamındaki gelenekleri arka planda bırakarak gündelik yaşamı özgün bir şekilde yorumladıkları eserler üretmişlerdir. Yaratıcılığı ön planda tutarak bunun yanı sıra araştırmacı bir ruhta sergilemişlerdir. Kültürler arası geçişlerde imgelerin çok çeşitli oluşları sanatçıların sahip oldukları birikimleriyle birleşerek ve hafızalarından yararlanarak sentezler gerçekleştirip zamanı ve belleği yeniden yorumlamışlardır (Altıntaş ve Kılıç, 2016, s.193).

Kavramlar metaforik düşüncede nesneler arasında bağlantısı olmayan şeyleri bir araya toplayarak yeni anlamlar oluşmasına neden olmuştur. Sanatçılar metaforu düşünceleriyle birleştirerek farklı kavramlarla ilişki kurarlar ve düşüncelerini dolaylı anlatımla aktarırlar. Çağdaş sanat alanında metafor çokça kullanılmıştır. Lynda Hartigan'a göre sanatçılar çalışmalarını ruhsal boyutlara ulaştırarak kendi kimliklerini ortaya koymak adına metafor kullanmışlardır (Çınar, 2019, s.44).

3. Metaforun Sanatsal Çalışmalara Etkileri

21. Yüzyıl'da Çağdaş sanata uyarlanan sanat akımlarıyla birlikte oluşturulan güncel sanat çalışmalarının metaforlar üzerinden anlatım şekillerini ve soyutlanmış bazı yapıtları inceleyeceğiz.

Bir nesne soyutlanırken ilk ve son görünümü arasında farklılıklar olduğu görülmüştür. Bu farklılık soyutlanan nesnenin tek bir halinin olduğundan değil tam tersi çok anlamlı oluşundan kaynaklanmıştır. Bu nedenle nesne çözümlenirken birçok parça ve kesitleri anlamsal bütünlüğü sadeleştirerek aynı bütünsellik içerisinde birçok değişkenler ortaya koymuştur. İzleyiciler her baktıklarında farklı anlamlar ortaya çıkartmışlardır. Yani aynı nesne sade haliyle birçok görünüme ulaşabilmiştir. Bu doğrultuda soyutlanmış bir çalışmanın yalınlaştırılmış haliyle yapısal çözümlemesiyle odak kurmuşlardır (Özeskici, 2019, s.44).

Jean Arp geleneksel sanat anlayışını kabul etmeyen sanatçılar arasındadır. Çalışmaları için yeni malzemeler arayışı içerisine girer. Yüzeyde yalın kompozisyonlar oluşturarak çizgiyi, formu ve renkleri kullanarak çalışmayı sadeleştirir. Arp denemelerinin sonucunda dikkat çeken ahşap rölyef çalışmaları üretmiştir. Arp'ın çalışmasına baktığımızda yeni malzemeler keşfetmesiyle tuvalin dışına çıkar. "Tristan Tzara'nın portresi" adlı çalışmasına baktığımızda soyut ahşap formlar boyayarak kübist kolaj çalışmalarına göre üst üste düzenlemeler yaparak birleştirir (Kalyoncuoğlu, 2019, s. 21).

Görsel 1. Jean Hans Arp, "Tristan Tzara'nın Portresi", 1916

Gerçekçi bir şekilde veya soyut bir şekilde nom-figüratif ya da figüratif olan uğraşılmış veya kendiliğinden oluşan tüm sanat yapıtlarının bir biçim özelliği olmuştur. Eleştirmenler tarafından sanat eserlerin biçimleri tartışıldığında sanatçının seçtiği malzeme ile konuyu malzemeye bağlayıp sunduğunda aradaki oluşan ilişkinin bilgisini vermişlerdir (Barrett, 2012, s.90).

Mona Hatoum, “Grater Divide” adlı çalışmasında fikri ortaya sunmak için her türlü malzemeyi kullanmaktan geri çekilmemiş, bazen gündelik hayatta hep göz önünde bulunan nesneleri bazen de tuhaf görünen ya da görülmemiş nesnelerle seyirciye zihinsel anlamda bir sürece girmelerini istemiştir. Sanatçı yapıtında katlanır rendeyi paravan şekline getirerek izleyiciye sunmuştur. Sergilenen bu büyük rende kadını temsil eden bir nesneye dönüşmüştür. Paravan gerçek anlamında örten, saklayan bir nesne olarak yorumlanır fakat Hatoum bu nesneyi aslında kadının toplumsal alanlardan soyutlanmış dünyasını yansıtmaya çalışarak metafor kavramını karşımıza direkt olarak çıkartmıştır (Bulut, 2014, s.120).

Görsel 2. Mona Hatoum, “Grater Divide”, 2002.

Sanat eserindeki malzemeyi konu haline dönüştürüp insanları, objeleri, yerleri ve olayları ifade etmiştir. Mona Hatoum’un “Dormiente” adlı çalışmasındaki keskin yüzeyinde oluşan tüyleri ürpertecek bu rende de korkunç derecede sivri uçlu gözükken bu peynir rendesi Mona Hatoum’un sıradan gözükken bu mutfak nesnelerini izleyiciye rahatsız edici veya tehdit unsuru oluşturacak bir dönüşüme çevrilmiştir. Bu korkunç ve ürpertici gözükken nesneyi uygun bir şekilde betimlediği görülmüştür (Barrett, 2012, s.90).

Görsel 3. Mona Hatoum, *Dormiente*, 2008. Mild steel

Resim 4. Damien Hirst, *Zihnen Hâlâ Yaşayan Birinin Fiziken İmkânsız Ölümü*, 1991

Hirst'in formaldehit çözelti içerisindeki köpek balığı çalışması ilk kez genç İngiliz sanatçılar sergisinde gösterime girdiğinde sansasyonel bir şekilde haber manşetlerine taşınmıştır. Yapıt üzerinde oluşan tartışmalar 1993'de Rache Whitebeart'ın Ev isimli çalışmasıyla Turner ödülü kazanmasından sonra artış göstermiştir. Sanatçı aynı yıl içerisinde İngiltere'nin en kötü eser ödülünü almış. Bu kadar kötü üne karşılık olarak genç İngiliz'lerin yapıtlarındaki provokatif yapı, sanat eserinin doğuşunun ne olduğu konusunda tartışmalara yol açmıştır. Yapılan bu hareketler çağdaş sanatın ulaşılabilirliğini sağlamıştır. Sanatçılar başarı elde ederek kavramsal olmayı tercih etmeyip akımın parçası olmak yerine bireysel olarak tanınmışlardır (Farthing, 2012, s.557). Damien Hirst çalışmalarında genel olarak ölüm temasını

işlemiştir. Doğal ortamından izole edilmiş hareketsiz bir şekilde suda tamamen dondurulmuş ve korunmuş cam bir fanusun içerisine yerleştirilmiştir. Sanatçının bu ilginç ve dikkat çeken çalışmasının çağdaş sanatta çok farklı yorumlar getirilmesinde sebep olmuştur.

Hodge (2013) bütünsel olarak yeni kavramlar ortaya çıkaran sınırları zorlayıcı bir şekilde yapıtlarını ortaya koyan Hirst, çağdaş sanatın algısını değiştirmiştir. Sanatçı sanatla alakalı olarak daima altında yatan anlamlara önem verir ve bunun yanı sıra teknik beceriye güvenmeyerek gerçek anlamı metafor halinde sunmaya odaklanmıştır. Yapıları fazlaca insanları şaşırtmış ve genellikle kuvvetli mesajlar aktarmıştır (s.92).

Görsel 5. Louise Bourgeois, *maman*, 1999

Louise Bourgeois'ın 1990'lı yıllarda ortaya koyduğu örümcek heykelinden biridir. Mama (anne) Fransızcasıdır ve çocukların anneleri için kullandığı sevgi sözcüğü olarak büyük önem taşıyan bu eserin ismi özel olarak bu başlık altında seçilmiştir. Bourgeois'ın annesi yirmi bir yaşındayken ölmüş ve annesine olan direncini temsil etmektedir. Bourgeois şöyle söylemiştir: “ Bu örümcek anneme bir övgüdür. O benim en iyi arkadaşımdı. Bir örümcek gibi annemde dokumacıydı. Ailem dokuma restarasyonu işindeydi ve annemde atölyeden sorumluydu. Örümcekler gibi annemde çok zekiydi. Örümcekler sivri sinek yiyen arkadaş canlısı yaratıklardır. Sivri sineklerin hastalık dolayısıyla istenmediklerini biliyoruz. Dolayısıyla örümceklerde tıpkı annem gibi yardımcı ve koruyucudur.” Bourgeois, örümceğin olumlu yönlerini göstermiş fakat karanlık, yükselen yapının ve sivri uçlu ayakların daha tehdit edici unsurlarını ve anneliğin karmaşık taraflarını temsil etmiştir (Hodge, 2013, s.219).

Görsel 6. Peter Greenaway, *Santa Maria delle Grazie, Last Supper* Dijital Video Enstalasyonu, Milano, 2008

Greenaway, Santa Maria delle Grazie kilisesinde bulunan yemek salonu Last Supper dijital video enstalasyonu yeniden canlandırılmıştır. Ön duvarda görünen baş yapıtın iki tarafında da duvarlar bulunmaktadır. Metaforik bir eleman olarak ele alınan gerçek bir yemek masası salonun orta kısmında yer almaktadır. Mekan performans sanatı mantalitesiyle oluşturularak dijital video enstalasyonu oluşturulan imgelerin çalışmanın üzerine yansıtılmasıyla görsel bir yapı oluşmuş ve her türlü düşünceyi canlandırarak gelişimi tasarlanmıştır. Yapıtın anlatımında ışığın kullanılması sembolik bir anlam taşımaktadır. Mekanda kullanılan ışık, algıyı ve bakış açılarını değiştirmekte yeni bir anlatım tarzı ortaya koyarak oluşturulmuştur. Anlatımın görseli ve çok sesliliği sağlanarak, farklı açılardan yeniden yorumlandırılmıştır. Santa Maria delle Grazie kilisesinde gerçekleşmiş olan performans orijinal fresk'inde bulunduğu ve küçük olmasının sebebiyle yıpranma riskini en aza indirgeyerek izleyicilere yirmi beş dakikalık bir multimedya gösterimi olarak sunulmuştur (Tuğal, 2018, s.421).

Görsel 7. Giovanni Anselmo, *Salata Yiyen Yapı*, 1968

Giovanni Anselmo, *Salata Yiyen Yapıtını* 1965'de Stromboli 'de yürürken aniden bu geniş evren içerisinde kendisinin küçük bir ayrıntıdan ibaret olduğunun kanısına varmıştır. Salata yiyen bu yapı'da düşüncelerini ortaya koyarken enerji yer çekimi, gerilim ve sonsuzluk konusundaki temel kurallarını ele almıştır. Taze marul, talaş ve granit sanat dışı nesneler arasında zıtlıkları teşkil etmiştir. Birisi büyük diğeri küçük iki granit parçanın arasında sıkışan marul zamanla solmaya başladığında tazeliğini ve canlılığını kaybederek küçük boy granit taşının üzerine düşmesine neden olmuştur. Marul taze bir görüntüdeyken yapıt dengede durmuştur. Tazeliği kaybolmaya başladıkça gerilimin azalmasıyla granit kaymıştır. İtalya'yı anımsatmıştır. Bu sebeple ortaya dökülen değişim Anselmo'nun organizmalardaki, hükümetlerdeki ve kültürdeki evrime duyduğu ilgiyle görsel bir ifade sunumunda bulunmuştur. Kullandığı bakır tel, enerjiyi ve gücü işaret etmiştir. Sanatın ve yapıtın kuvvetli olması yanı sıra kavramları alt üst eden bu çalışmada, istikrar ve istikrarsızlık, önemli olmak ve önemsiz olmak, çekicilik ve iticilik arasında eş zamanlı bir tezatlık sunmuştur. Sonuç olarak bu yapıtın yaşamın geçici oluşumu temsil etmiştir (Hodge, 2013, s. 28). Hodge'nin yorumundan yola çıkarak: Yoksul sanat üyelerinden biri olan Anselmo yapıtını nesneler üzerinden aktarırken kavramsal sanata 'da katkısı olan Arte Povera akımının çağdaş sanatla yakından bir ilişkisi kurulmaktadır. Sanatçı günümüzde kullandığımız gördüğümüz nesneleri kullanarak kendinden yola çıkıp yaşadığı dönemdeki toplumsal olayları göz önünde bulundurarak izleyiciye sunduğu yapıtında metaforlarla bir anlatım gerçekleştirmiştir. Somut nesneleri bir araya getirerek soyut bir

düşüncede ortaya koyduğunu görebiliriz. Sanatçının fikirleri birçok genç sanatçıya da ilham kaynağı vermiştir.

SONUÇ

Çağdaş sanatın doğuşuyla birlikte günümüz sanatını da yansıtmakta olan çağdaş sanat temellerini 1960'larda ortaya çıkartmıştır. Gelişen ve değişen teknoloji ile birlikte çağdaş sanat sanatçıları da birçok alanda çalışma fırsatları oluşturarak eserler üretirler. Çağdaş sanat estetiksel anlamda değişiklik göstererek yönelim açılımlarını aktif olduğu süreç içerisinde gerçekleştirir. Çağdaş sanat dönemi içerisinde onu kapsayan bazı çağdaş sanat akımları mevcuttur. Güncel sanat eserleri ortaya koyan sanatçılar, yaptıkları çalışmaların günümüze yönelik kurgularını gerçekleştirirken zamanın daha ilerisine aktarmak gibi bir amaçta bulunmazlar. Kavramsal sanat, Enstalasyon, Videoart, Dijital sanat, Arazi sanatı, Arte Povera ve Performans sanatı gibi birçok alanda güncel işlerin sergilenebileceği alanlar sunulmuştur. Çağdaş sanat sanatçılarının daha önceki yıllarda onu çevreleyen tüm geleneklerden ayrılarak estetik ve malzeme açısından özgürleştiği görülür. Çağdaş sanatta metafor kavramı tüm çağdaş sanatçılar tarafından önemli olmuştur. Metaforun tüm anlatım biçimlerinde vermek istediği anlamlar temelini de ortaya çıkarır. Metafor yaratabilmek için bir şeylerin özelliğini başka şeylere yükleyerek tüm görüntüler çağdaş sanat sanatçıları tarafından metafor halinde gözükür. Çalışmalarını nesneler üzerinden sunarken gerçek anlamı dışında aktarılmak istenen anlam yerini değiştirmiş olur böylece çağdaş sanatla ilgilenen sanatçılar nesneler ve imgeler üzerinde ortak bir bağ oluştururlar. Görsel kültür ve kişisel değişikliklerle yeni bir bakış açısını meydana getirip hazır nesnelerle çalışma yapan sanatçılar farklı ortamlar belirleyip yerleştirmeler oluşturarak özgün ve yeni bir çalışmayı sergileyerek izleyiciye sunmuşlardır. Çağdaş sanatta sıkça rastlanılan metafor kavramı kavramsal sanatın dili haline gelmiştir. . Dışavurumcu ve Postmodernist akımlarda daha belirgin, biçimlerde ve gerçekçi anlamda daha az belğin nitelikler taşıırken Postmodernist anlayışla ilgi gören metafor kavramı diğer göstergelerin metaforik bir anlam içerdiğini Dünya'nın da metaforlar üzerinden algılanıp açıklandığı öne sürülür. Kavramların ön plana çıktığı nesnesiz ya da yalın nesneler kullanılarak gündelik yaşamı da özgür bir şekilde yorumlamaya hedef gösterir. Kavramlar metaforik düşüncede nesneler arasında bağlantısı olmayan şeyleri bir araya toplayarak yeni anlamlar oluşmasına neden olmuştur. 21. Yüzyıl çağdaş sanatın metafora etkileri başlığı altında incelenen çalışmada metafor kavramının çağdaş sanat sanatçılarının oluşturdukları çalışmalar da metafor kavramı ile arasında bulunan etkileri ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan, K. (2015). Dijital Sanatta Nesne. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi. ERZURUM)*, 45.
https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=8zxomoZUmvmmu9AG5dOjNw&no=4K6eklSEyTt22GI_XHPgFg adresinden alındı
- Akın Okan , N. (2018). GÖRSEL SANATLAR ÖĞRETMEN ADAYLARININ ESTETİK KAVRAMINA İLİŞKİN ALGILARININ METAFORLARLA İNCELENMESİ. *JOURNAL OF SOCIAL AND HUMANITIES SCIENCES RESEARCH*, 479.
http://www.jshsr.org/Makaleler/778445920_12_2018_5-18.ID385.%20Nalan%20OKAN%20AKIN_476-485.pdf adresinden alındı

- Barrett, T. (2012). *Sanatı Eleştirmek*. (G. Metin, Çev.) İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Bulut , İ. (2014). 21. Yüzyılda Yeni Teknolojilerin Yarattığı Sanat Anlayışları ve Görsel Sanatlar Öğretmeni Yetiştiren Kurumların Eğitim Programlarındaki Yeri. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergi*, 4(1), 119,120-123. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ebader/issue/44670/554805> adresinden alındı
- Bulut Kılıç, İ., & Altıntaş, O. (2016). Çağdaş Sanatta Metaforik Düşünce. *İdil Sanat dergisi*, 5(20), 189,193. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1450796180.pdf> adresinden alındı
- Bulut, Ş. (2018). Güncel Sanatı (KAVRAMSAL) Anlamaya Çalışmak. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 4(1), 69,70,72. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/477986> adresinden alındı
- Çınar , Y. (2019). Çağdaş Fotoğraf Sanatında Metafor Olarak Beden. *Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi)*, 43,44.47. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=u2cdu4AuvJpSe18KW7lfoA&no=0OLSfdbJW6UQm_Nd2GfMxA adresinden alındı
- Durmaz , K. (2018). ÇAĞDAŞ Sanatta Malzemenin Dönüşümü. *Erciyes Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)*, 80. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=C6bHAj1KROkIsEEV7PvTv&no=x299OPA8Ic72FjgORrz8Ww> adresinden alındı
- Farthing, S. (2012). *Sanatın Tüm Öyküsü*. (G. Aldoğan, & F. Candil ÇULCU, Çev.) Hayalperest Yayınevi.
- Hodge, S. (2013). *Beş Yaşındaki Çocuk Bunu Neden Yapamaz*. (F. Candil Çulcu, & G. Metin, Çev.) Hayalperest Yayınları.
- İrgin , S. (2017). Kültür ve Yoksul Sanat Diyalektiği. *İdil Sanat Dergi*, 6(33), 1509-1510. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1496499522.pdf> adresinden alındı
- Kalyoncuoğlu, F. (2019). Çağdaş Sanatta Hazır Nesne Kullanımının Resim İş Eğitimi Anabilim Dalı Resim Atölyesi Çalışmalarındaki Durum Değerlendirmesi. *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitim Bilimi Ana Sanat Dalı (Yüksek Lisans Tezi)*, 21. <https://www.proquest.com/openview/a8e6b98371414e6feffcb31a43cda275/1?pq-origsite=gscholar&cbl=44156> adresinden alındı
- Karabaş , A., & İşleyen , F. (2016). Performans Sanatının Doğuşu ve Günümüze Yansımaları. *International Journal of Cultural and Social Studies (IntJCSS)*, 2(2), 369. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjcss/issue/30959/336604> adresinden alındı
- Karkın, N. (2016). *Estetiğin Çağdaş Retorikleri*. Bursa, Türkiye: Ekin Yayınevi.
- Naile , Ç., & Bingöl, M. (2019). Çağdaş Sanatta Malzemenin Değişen Rolü. *International Congress On New Horizons In Education And Social Sciences (ICES-2019) Proceedings*, 80. doi:10.21733/ibad.582017
- Oskay, B. (2018). 1960 sonrası kavramsal sanatın günümüz resim sanatına etkileri. *İdil Sanat Dergisi*, 805. doi:10.7816 /idil-07-47-03

- Özeskici , E. (2019). Sanatta Bir İfade Aracı Olarak Soyutlama. *Kayseri Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 44.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/kayusosder/issue/51314/647333> adresinden alındı
- Süzen, H. (2010). Sanatta Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Enstalasyon Sanatı ve Genco Gülan Örnekleme. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 1(6), 148.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/20661/220417> adresinden alındı
- Tuğal, S. A. (2018). 21. Yüzyıl Çağdaş Sanat Önermesi Olarak Peter Greenaway'ın Last Supper Dijital Video Enstalasyonu. *Art Sanat Dergisi*(9), 421.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuarts/issue/47878/604752> adresinden alındı
- Yağmur, Ö. (2016). Doğayı Şekillendiren Sanat Land Art. *İdil Sanat Dergisi*, 5(27), 1979.
doi:10.7816/idil-05-27-08

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Görsel 1.** Jean Hans Arp, 'Tristan Tzara'nın Portresi', 1916. Erişim adresi: <https://tr.pinterest.com/pin/241435230000343807/> Tarih: 16.06.2021
- Görsel 2.** Mona Hatoum, *Grater Divide*, 2002. Erişim adresi: https://www.google.com/search?q=.+Mona+Hatoum,+Grater+Divide,&sxsrf=ALeKk03PTG3_zKyJc3KPJYSMDphLQDEU9w:1610738891532&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjlotL71Z7uAhXrlIsKHfPzCZQQ_AUoAXoECAUQAaw&biw=1326&bih=588#imgsrc=qD2klpnE45B3_M Tarih: 16.06.2021
- Görsel 3.** Mona Hatoum, *Dormiente*, 2008. Mild steel Erişim Adresi: https://www.google.com/search?q=Mona+Hatoum,+Dormiente,&sxsrf=ALeKk02_vdLlBhCsCJM5DXZZ0y_zKrWv_A:1623894012668&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjdiJzOxJ3xAhXGgv0HHZ6yDH0Q_AUoAXoECAEQAw&biw=1242&bih=568#imgsrc=OwwXeN2s5lsWgm Tarih: 17.06.2021
- Görsel 4.** Damien Hirst, *Zihnen Hâlâ Yaşayan Birinin Fiziken İmkânsız Ölümü*, 1991. Erişim adresi: <https://www.ogusto.com/sanat/sanatci/damien-hirst-cagdas-sanata-farkli-yaklasim> Tarih: 16.06.2021
- Görsel 5.** Louise Bourgeois, *maman*, 1999. Erişim adresi: <https://www.guggenheim-bilbao.eus/fr/la-collection/oeuvres/maman> 19.06.2021
- Görsel 6.** Peter Greenaway, *Santa Maria delle Grazie, Last Supper dijital video enstalasyonu, Milano*, 2008. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/783707> Tarih: 18.06.2021
- Görsel 7.** Giovanni Anselmo, *Salata Yiyen Yapı*, 1968.
Erişim adresi: <https://www.baskiloloji.com/kanvas-tablo/sanatci/59/giovanni-anselmo> Tarih: 18.06.2021